

[Pelle Voigt]

har naturligvis ikke noget med fremskudt forsvar i Østersøen at gøre, at de skal ligge så langt væk fra russerne som muligt. Heldigvis har vi i dag stort set ikke hørt noget om truslen og russerne undtagen fra hr. Arne Melchior. Det understreger, at det danske forsvar lever sit eget interne liv, helt upåvirket af de op- og nedrustningsbestræbelser, der foregår i verden.

Men findes der nogen som helst anden grund her i verden til, at Danmark skal have to flådestationer, end at man så kan sejle frem og tilbage og besøge hinanden, og at det føles så ufatte- lig fjollet at sejle rundt og rundt om Korsør eller om Frederikshavn? Begge steder er der bunker af kajplads – kajerne står gabende tomme det meste af tiden. Der er ingen som helst sag- lig, militær eller anden grund til at opretholde et sådant system. Alligevel gør man det helt uden nogen militær begrundelse.

Må jeg pege på de tilsvarende forhold inden for flyvevåbnet, som overhovedet ikke berøres i ministerens oplæg.

For flere år siden blev der udarbejdet en rap- port om nedlæggelsen af Flyvestation Værløse, som ingen har nogen anelse om hvad man skal stille op med. Nu forsøger man for det første at fjerne diskussionen om spørgsmålet om ned- læggelse af denne flyvestation, fordi der er ved at opstå et andet problem.

Efter udfasning af Draken-flyene er der hel- ler ingen, der aner, hvad man skal stille op med Flyvestation Karup. Nu forsøger man at få løst det problem ved at udstationere nogle F-16 fly for at holde denne flyvestation kunstigt i gang. Det virker grotesk, det virker uigennemtænkt, og det virker som noget, der absolut intet har med forsvarsdiskussioner at gøre, men er et spørgsmål om ren lokalpolitik.

Hvad angår spørgsmålet om, hvordan for- svarspolitikken burde indrettes, hvordan man alternativt burde indrette sig, og hvilke ønsker SF har i den forbindelse, vil jeg henvise til det indlæg, jeg agter at komme med under den fo- respørgselsdebat, Socialdemokratiet har bedt om.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) *Forespørgsel nr. F 8:*

Forespørgsel til forsvarsministeren:

»Hvordan vurderer ministeren muligheder- ne for at indgå et forsvarsforlig for årene 1989, 1990 og 1991?«

Af Hans Hækkerup (S), m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 1/11 88. Fremme af forespørgslen vedtaget 9/11 88).

Begrundelse

Hans Hækkerup (S):

Da vi 1. november 1988 fik ministerens rede- gørelse, kunne vi kun opfatte det, som om der ikke var tale om en ren nulløsning – en opfattel- se, som forsvarsministeren i øvrigt yderligere styrkede med sine udtalelser fra det pressemø- de, hvor han forelagde redegørelsen. Derfor var det også lidt svært for os at opfatte udspillet som den invitation, vi havde håbet på, og derfor bad vi om at få en forespørgselsdebat, så vi kunne få klarhed over, hvordan forsvarsmini- steren vurderede forligsmulighederne. Dette spørgsmål er stadig åbent, også efter den rede- gørelsesdebat, vi har haft i dag.

Besvarelse

Forsvarsministeren (Enggaard):

Det var et meget bredt flertal, der stod bag folketingsbeslutningen i sommer. Jeg har tidli- gere i dag sagt, at det glædede jeg mig over, og jeg har stadig væk glæden i behold over den vil- je, der har været manifesteret i den behandling af redegørelsen, der fandt sted under det fore- gående punkt på dagsordenen.

Regeringen har tilstræbt at udforme redegø- relsen på en sådan måde, at den kan være et godt politisk grundlag for det bredest mulige forlig om forsvar i de nærmeste år. Det er re- geringsens vurdering, at disse bestræbelser er lykkedes, og derfor må jeg vurdere muligheder- ne for at indgå et forsvarsforlig for årene 1989, 1990 og 1991 som gode.

Forhandling

Hans Hækkerup (S):

Jeg vil godt takke ministeren for det korte svar. Det er også min vurdering, at efter den de- bat, vi har haft i dag, er der god grund til at star- te forhandlingerne. Og oven i købet har mini- steren jo allerede indbudt Socialdemokratiet til forhandlingerne.

[Hans Hækkerup]

Da debatten samtidig har bragt større klarhed – jeg siger »større«, ikke »fuld« klarhed – over de økonomiske konsekvenser af regeringens udspil, er det klart, at vi modtager invitationen til forhandling. Jeg skal derfor på Socialdemokratiets vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at påbegynde forhandlingerne om et forsvarsforlig for årene 1989, 1990 og 1991.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 13).

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten. Men jeg skal gøre opmærksom på, at afstemningen om dagsordensforslag først finder sted i morgen.

Forsvarsministeren (Enggaard):

For at udløse spændingen omkring denne dagsorden kan jeg sige, at det er en dagsorden, som regeringen kan modtage.

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes sådan set, at fremgangsmåden illustrerer det, jeg sagde i begyndelsen af mit indlæg under redegørelsesdebatten om det lidt farceagtige.

Forleden dag havde vi en diskussion, hvor der var enighed om nogle ting, man skulle foretage sig i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg. Den havde man overhovedet ikke behovet at tage i folketingsalen.

I dag har vi enighed om, at der skal startes nogle forsvarsforligsforhandlinger. Det er i virkeligheden også en fuldstændig banalitet. Hvis der er enighed om at indlede sådan nogle forhandlinger, hvorfor i himlens navn gør de pågældende partier det ikke bare i stedet for at trække sagen ned her til en cirkusforestilling i folketingsalen?

Det er den slags ting, der efter vores opfattelse kaster et lidt odiøst skær over parlamentarismen. Det gør det, fordi man får disse voldsomme markeringer fra den ene og den anden side: Hvis forsvaret ikke får 800 mio. kr. nu, så vil alt bryde sammen og systemerne vil ruste op.

Og ganske kort tid efter får vi at vide, at en nulløsning udmærket kan lade sig gøre. Generalinspektøren for det danske forsvar går ud og fortæller, at vi sagtens kan leve op til NATO's ønsker til os i så henseende. Der er absolut ikke nogen problemer.

Det vil altså sige, at hvis man var hoppet på den limpind med de 800 mio. kr., så havde man smidt pengene ud ad vinduet. Med hvor mange af de andre millioner eller milliarder kroner forholder det sig på samme måde? Og hvorfor skal vi igen og igen have disse underlige blindebuddiskussioner?

Da SF i sin tid, nærmere betegnet den 16.-17. januar 1988, spillede ud med et forslag til forsvarsforhandlinger, var det bestemt ikke med henblik på at indgå et forlig om at bibeholde ubåde og fregatter, kunstigt at oppuste forsvarsudgifterne og skære ned på de værnepligtiges løn eller andet sammen med Venstre og De Konservative, og for den sags skyld heller ikke sammen med Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti.

Tankegangen var, at nogle partier var ved at nærme sig en situation, hvor der for første gang i lang, lang tid i Danmark tegnede sig en art rimelig selvstændig sikkerhedspolitik, som de pågældende partier øjensynlig var villige til at argumentere for, sætte i sammenhæng, og som nødvendigvis måtte følges op af nogle forsvarsmæssige konsekvenser. Det er også det synspunkt, som fru Connie Hedegaard i den debat, der gik forud for denne, har henvist til med sine citater af hr. Knud Damgaard.

Og lykkeligt ville det have været, hvis man havde kunnet få det til at fungere på den måde. Jeg har forstået, at en meget væsentlig grund til, at De Radikale er kommet med i regeringen, har været at afværge denne for regeringens meget truende udsigt. Det kan man i og for sig politisk kun være tilfreds med. Men af hensyn til sagen er det naturligvis en lille smule trist, at vi skal fortsætte en årrække endnu på ubestemt tid uden nogen klar politik på de her områder. Det er lige præcis det, der vil ske.

Når vi kan tale om det danske forsvar på den måde, det desværre er sket under redegørelsesdebatten – stort set fuldstændig løsrevet fra sikkerhedspolitiske sammenhænge og fra, hvad det er for opgaver, dette forsvar burde opfylde – skyldes det den iøjnefaldende mangel på sikkerhedspolitik. Men det skyldes også, at Dan-

[Pelle Voigt]

mark i virkeligheden allerede har overladt sit forsvar til andre.

De forstærkningsaftaler, som er bundet til NATO's atomstrategier, til retten til at føre atomvåben ind på dansk område, er den væsentlige grund til disse voldsomme infrastrukturudbygninger, som man piber over udhuler det forsvar, som mere og mere er blevet reduceret til en ren og skær hotelreception for atomvåbenbærende forstærkninger udefra, og en hotelreception, som kunne drives væsentlig billigere, både i privat og offentligt regi, end det sker i dag.

Det, der er brug for, er en sikkerheds- og forsvarspolitik, der bryder med denne atomvåbenpolitik og går i gang med en omstilling af det danske forsvar i ikkeoffensiv retning. Det betyder, at man anvender de ressourcer, man har, effektivt til et områdeforsvar. Det betyder, at man er i stand til på én og samme tid at nedsætte forsvarsudgifterne, bidrage til den internationale afspænding og være med i den internationale udvikling, som vender sig imod en fortsat beroen på atomvåben, på kemiske våben og på bakteriologiske våben. Det ansvar og den opgave har Danmark, i hvert fald i et stykke tid, tilsyneladende overladt til andre, og det er trist. Det er også lidt komisk, men det gør det ikke mindre trist.

Det bedste, der kan ske i den situation, vi har bevæget os ind i nu, for alle parter, så vidt jeg kan se, er ikke, at man indgår det lidt komiske forsvarsforlig, der er lagt op til, hvor hr. Jørgen Estrup i tre år skal prøve at fundere over, hvad han skal stille op med fregatterne i mølposerne, og der skal foregå andre interessante betragtninger og diskussioner i den forsvarskommission, som vi i øvrigt synes tegner til at blive et spændende og interessant arbejdsredskab.

Det bedste var, hvis vi helt slap for at få et forsvarsforlig i disse tre år. Så kunne hr. Arne Melchior og fru Connie Hedegaard udkæmpe deres slag om, hvordan infrastrukturprogrammet skulle placeres. Så var det måske muligt at skaffe de værnepligtige et sygesikringsbevis, hvilket har været fuldstændig blokeret af dette forsvarsforligs voodoo i de sidste seks år. Så var helt enkle reformer, helt enkle tiltag for at forbedre folks almindelige arbejdsvilkår på arbejdsmiljøområdet osv. i forsvaret måske en mulighed, samtidig med at de perspektivløse slagsmål om, hvorvidt en kaserne skal ligge det ene

eller det andet sted, kunne udkæmpes mellem dem, der interesserer sig for det.

En diskussion om det politiske indhold, om et indhold imellem en sikkerhedspolitik og en forsvarspolitik, kan vi naturligvis ikke have med folk, der insisterer på, at forsvaret af Danmark i det store og hele skal varetages af amerikanske flyforstærkninger, af britiske amfibiestyrker og af den 9. amerikanske infanteribrigade. Alt andet er en smule glasur, der drysses på kagen, for at vi ikke får et for voldsomt og brat fald i de danske offentlige udgifter.

På den baggrund vil jeg godt fremlægge et alternativt forslag til den dagsorden, som Socialdemokratiet og regeringen har været enige om, fra denne debat begyndte, og som man i og for sig kunne have sparet os for adskillige timers debat om, hvis man blot havde enedes om i handling, ved at mødes i Forsvarsministeriet, at få klaret disse ting.

Jeg vil i den forbindelse sige, at jeg ville synes, det var godt, hvis vi slap for yderligere masekepi og komediespil, for i timevis at have disse diskussioner frem og tilbage, hvor folk lader som om og markerer, at de tilsyneladende går ind for det ene og det andet, når de i forvejen har indgået aftaler, som alligevel ikke lader sig rokke af hverken Folketinget eller nogen som helst andre. Jeg vil gerne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

- »Folketinget opfordrer regeringen til
- at arbejde for en omlægning af dansk forsvar i klar ikkeoffensiv retning,
- at sikre, at forsvarsudgifterne de nærmeste år ikke stiger,
- at fremlægge forslag om omfattende besparelser og rationaliseringer inden for forsvaret,
- at opgave ethvert forsøg på skjulte forhøjelser af forsvarsudgifterne ved overførsel af områder til andre ministeriers konti og
- at opgave forsøgene på at forringe forholdene for de værnepligtige.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 14).

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Sønderby (V):

For at man ikke skal sidde i spænding alt for længe, skal jeg meddele, at vi kan støtte den dagsorden, hr. Hans Hækkerup har foreslået, og at vi må afvise den, der er foreslået nu. Der kommer måske flere i aftenens løb, så vi må i kraft af, at vi stemmer for den første, gå imod de andre. Nogle enkelte bemærkninger har jeg alligevel.

Hr. Pelle Voigt har jo oratoriske gaver, og han startede med at sige, at det var spild af Folketingets tid at snakke om alt det her. Så holdt hr. Pelle Voigt en lang tale, og så foreslog hr. Pelle Voigt en lang dagsorden. Så skal vi til at tage stilling til den, og det har jeg gjort ved at sige, at jeg går imod.

Vi kunne vel have undgået denne forespørgsel, hvis man havde læst hele regeringens redegørelse, inden man stillede forespørgslen. Der står jo:

»Det er regeringens håb, at der på ny kan tilvejebringes et bredt folketingsflertal, der vil tage medansvar for løsningen af de store problemer, dansk forsvar står over for.«

Det vil altså sige, at der i regeringens redegørelse ligger en invitation til at snakke om tingene. Det er det, vi nu får bekræftet af en dagsorden, og det kan vi så være tilfredse med.

En enkelt bemærkning vil jeg komme med. Jeg synes, diskussionen i dag har bevist, at det, der blev sagt i forbindelse med Forsvarskommissionens nedsættelse og de ting, er der her i dag egentlig blevet lagt låg på, for ikke én har gentaget, hvad der blev sagt i juni måned, nemlig at det var en syltekrukke. Flere har endda sagt heroppefra, at det er godt, at vi også har den. Kombinationen af Forsvarskommissionen og de forhandlinger, vi skal i gang med nu, passer som hånd i handske.

Derfor synes jeg nok, at det har været en god debat. Jeg er ikke helt enig med hr. Helge Adam Møller, der siger, at vi har snakket for lidt om forsvaret og for lidt om situationen for alle dem, der er ansat. Jo, men det er da derfor, vi snakker, og det er da derfor, vi nu skal i gang med de drøftelser. Det er af hensyn til den store arbejdsplads, der hedder forsvaret, vi nu vil prøve at få en afgørelse, så de ved, hvordan situationen skal være i fremtiden. Jeg håber – debatten i dag har i hvert fald ikke bevirket, at vi har snakket os fra hinanden – at vi kan få nogle saglige drøftelser.

Det oplæg, der ligger, er ikke, hr. Duetoft, noget knæfald for nogen. Et oplæg af den art, som forsvarsministeren har fremlagt, er forhandlet igennem med de partier, der sidder i regeringen. Det vil sige, at det ikke er knæfald fra nogen side. Det er et forhandlingsoplæg, som er blevet fremlagt til debat her i Tinget, og det er det, vi så prøver på. Der er nogle enkelte knaster, vi kan få lidt diskussion om. Men jeg tror, at viljen til at nå det er der.

Jeg tror egentlig også, at de syv partier, der er medskyldige i, at vi har haft denne redegørelsesdebat i dag, og at vi har Forsvarskommissionen, nu vil tage medansvar også i de forhandlinger, der kommer, for, at vi får en bred løsning om forsvaret. Så løser vi nemlig også det problem, som hr. Helge Adam Møller spurgte til, nemlig at skaffe lidt mere ro om forsvarssituationen, end vi har haft indtil nu.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal bare understrege over for hr. Sønderby, at det ikke er SF, der har bedt om disse debatter for at få fastslået ting, der er skabt enighed om i forvejen.

Og hr. Sønderby må så meget undskylde, hvis man anvender lejligheden til i disse sammenhænge at fremføre sine synspunkter. Hvis man er uenig i det, nogle har aftalt, synes jeg, det er ganske legitimt.

Så skylder jeg forsvarsministeren et svar på hans problem med whiskyen fra før. Jeg skal henvise til et svar fra Udenrigsministeriet i Forsvarsudvalget af 8. juni 1988, hvori det hedder, at Danmark under indtryk af de sager, man havde set i Det Forenede Kongerige, Forbundsrepublikken Tyskland og Italien omkring disse importhistorier – og jeg citerer:

»Under indtryk heraf besluttede Danmark og Benelux-landene at indføre tilsvarende nationale ordninger.«

Danmark har altså øjensynlig – hvis man skal tro dette papir fra Departementet for Udenrigsøkonomi, som er et svar til Folketingets Forsvarsudvalg – indført det samme system.

Annette Just (FP):

Jeg synes ikke, der er nogen grund til at forlænge debatten. Jeg synes, vi har haft en god og givtig debat. Jeg vil gerne sige tak til Socialde-

[Annette Just]

mokratiet for det udmærkede dagsordensfor-slag, de er kommet med.

Fremskridtspartiet kan absolut støtte det. Vi håber på et virkelig givtigt arbejde omkring forsvarsforliget.

Jørgen Estrup (RV):

Der er grund til at kvittere for forløbet af denne debat. Vi har formået at skabe et bedre forhandlingsklima. Jeg synes, at man kan sige så meget, at den dagsorden, Socialdemokratiet har foreslået, er både kort og præcis. Det kan man ikke altid påstå om dagsordener her i Tinget.

Lad mig så blot føje nogle enkelte kommentarer til hr. Pelle Voigts forskellige problemer med den manglende sikkerhedspolitik i Danmark.

I juni måned havde vi en debat, der mindede lidt om afslutningen på hr. Pelle Voigts indlæg. Jeg sagde ved den lejlighed, at jeg syntes, hr. Pelle Voigt plejede sine depressioner. Præcis det samme kan man sige i dag. Jeg er lidt bange for, at det er ved at være en permanent tilstand for hr. Pelle Voigt, som måske hænger sammen med SF's situation. Det synes jeg både hr. Pelle Voigt og SF skulle spekulere over.

Realiteten er ikke, at Danmark nu har opgivet at finde et grundlag for sit forsvar og sin sikkerhedspolitik. Arbejdet går i allerhøjeste grad videre. Hr. Pelle Voigt kan oven i købet deltage i det i Forsvarskommissionen, i det omfang han ønsker det.

Hvis jeg blot må citere et enkelt sted fra hr. Pelle Voigts udtalelser i juni, sagde hr. Pelle Voigt – jeg citerer fra sp. 1065-1066:

»Vi finder det også dybt beklageligt, at repræsentanter for den kritiske fredsforskning i Danmark formentlig bliver udelukket fra det kommissionsarbejde, der altså nu efter den sidste kovending vil komme til at foregå på baggrund af et færdigt forsvarspolitisk udspil fra regeringen.

Tingene går stærkt, og når ting går så stærkt, som de er gået med den måde, regeringen har ændret holdning på i denne sag, kan der kun være én forklaring på det, nemlig at dette er spilfægteri, taktiske fiduser, og at der som sædvanlig, når der tales forsvarspolitik her i landet, tages meget, meget lidt hensyn til indholdet af de sager, vi snakker om.«

Vi ved alle sammen, hvordan det er gået med Forsvarskommissionen. Hr. Pelle Voigt ved også, hvordan det er gået med Forsvarskommissionen, og at de ting, der stod i det citat, faktisk er gendrevet. Derfor synes jeg egentlig, vi nu skulle have en mere saglig og konstruktiv debat. Det tror jeg også ville tjene SF's interesser.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Ja, depressioner eller ikke depressioner. Vi befinder os jo ikke i 1930'erne endnu, selv om regeringen gør sig de hæderligste anstrengelser.

Jeg vil sige til hr. Jørgen Estrup, at jeg mener, han har helt ret i, at jeg heldigvis ikke fik ret i mine betragtninger om den kritiske fredsforskning i forbindelse med nedsættelsen af Forsvarskommissionen. Jeg fik kun halvvejs ret.

Når jeg kom med mit indlæg dengang, var det naturligvis for at gøre en sag ud af det her, for at gøre det muligt at øve indflydelse på, at nogle kom med. Det lykkedes i forhold til den kritiske fredsforskning, og vi har og jeg har også her i dag udtalt min anerkendelse af den måde, kommissionen har arbejdet på indtil nu. Nu har den ikke holdt voldsomt mange møder, må man sige, så vi ved ikke, hvordan den kommer til at arbejde, men jeg synes, det ser spændende og fornuftigt ud.

Men den anden del fik vi ret i. Selv om jeg udtrykte mig næsten lige så voldsomt i håb om, at man kunne presse regeringen til at opføre sig fornuftigt, lykkedes det hverken mig eller hr. Jørgen Estrup, der erklærede sig enig med mig dengang, at sørge for, at det simple demokratiske element, som var de ansatte i forsvaret, kom med i kommissionen. Da vi kom til den endelige diskussion, var der kun ét sted i Folketinget, blandt Folketingets partier, støtte at hente til SF's synspunkt, at personelorganisationerne skulle være med, uanset hvad der var sagt her i folketingssalen, og det var støtte fra CD og fra hr. Arne Melchior.

Jeg er godt tilfreds med, at den første del af budskabet trængte ind, og at det lykkedes, men er stadig utilfreds med, at det kun lykkedes at mobilisere støtte fra hr. Arne Melchior og fra Centrum-Demokraterne til kravet om at få personelorganisationerne og også almindelige folk i forsvaret inddraget i arbejdet i Forsvarskommissionen.

[Pelle Voigt]

Det synes vi stadig væk med alle de pæne ting, jeg i øvrigt har sagt om Forsvarskommissionen, er stor skade.

Arne Melchior (CD):

Ønsket om, at personaleorganisationerne skulle inddrages, har vi fremsat med styrke, men uden held. Vi nærer det samme ønske, men vi skal jo videre, så vi deltager i Forsvarskommissionen, og vi deltager selvfølgelig som hidtil gerne i forhandlinger om forsvarrets ordning.

Jeg skal bl.a. til glæde for hr. Helge Adam Møller beskæftige mig ganske kort med et par af de ting, vi gerne vil have med i forhandlingerne. Det er ikke de store klumper, jeg her tager, altså hvilke geværer og hvilke fly der skal afløse Draken, og hvilke kampvogne vi skal satse på, og hvor mange enheder der skal findes i flåden. Alt det siger sig selv, det kan man ikke diskutere her.

Jeg vil erindre om, hvad min partifælle hr. Duetoft for lidt siden sagde, at forsvaret skal have lov til at disponere selv i vid udstrækning. Derfor vil vi, før forhandlingerne starter, advare imod, at de skal munde ud i alt for detaljerede dispositioner, som tager dispositionsretten fra værnenes faglige ledelse og ansvarlige ledelse.

Jeg kan som et eksempel nævne problemet omkring garnisonerne. Det skal netop ikke, som en af ordførerne før sagde, afgøres af hensyn til lokalpatriotisk påtrykning. Den har lov at forekomme. Lobbyisme er en udmærket demokratisk funktion, ja, en uundværlig sådan, men styrkerne skal selvfølgelig placeres dér, hvor de ud fra forsvarrets aftaler med vore allierede og forsvarrets egen forståelse og professionalisme bør være for at gøre bedst mulig gavn.

Et andet område, vi interesserer os meget for, er personaleproblemer, altså personellet, som det jo hedder i forsvarssammenhæng.

Hr. Pelle Voigt nævnte begrebet gavntjeneste. Dette udtryk irriterer mig enormt. Det er ikke en kritik af hr. Pelle Voigt, for han benyttede det jo sådan, som det benyttes i forsvaret. Det irriterer mig, at når en soldat gør gavntjeneste, så koger han eller serverer eller vasker op. Jeg mener, at værnenes personel gør gavn, når de uddanner sig og udøver den kunnen, som værnene først og fremmest skal kunne. Men o.k.,

det er et dårligt ord for en måske nødvendig, men måske dårlig ting.

Der står i redegørelsen, at der skal indkaldes flere til hæren, og så står der: I mindre grad, men stadig flere også til flyvevåbnet og til søværnet. Jeg vil godt anmelde tvivl med det samme, så det kan blive forberedt. Jeg anmelder tvivl om, hvorvidt der er materiel i de to sidstnævnte værn til at beskæftige flere værnepligtige.

Noget af det mest deprimerende er, når soldater, indkaldt personel, må opleve en stor del af deres værnepligtstid som tomgang. Det samme gælder for øvrigt genindkaldt personale. Når de i en uge kun kan komme til at gøre nogle få timers tjeneste, fordi der ikke er befalingsmænd, fordi der ikke er materiel, fordi der ikke er planer, bliver de deprimerede. Det er en depression, der naturligt spreder sig i deres familier og deres kredse, og det er bestemt til skade for forsvarrets renommé i befolkningen og dermed for vort folks værnevilje, som er så nødvendig.

Jeg vil også pege på den enorme afspadsering, der finder sted. Den er faktisk et kvalitetsproblem for forsvaret. I kampenhederne bør afspadsering formentlig erstattes af en engangsgodtgørelse.

Som et sidste emne, jeg her vil nævne, vil vi interessere os meget for, at der stilles tilstrækkelige og helst rundelige midler til rådighed for Folk og Værn, også for hjemmeværnets oplysningsarbejde og medlemshvervning og for andre private eller halvprivate eller heloffentlige organer, som beskæftiger sig med at sprede oplysning om forsvarrets formål og om forsvarrets vilkår i befolkningen. Vi anser det for et overordentlig vigtigt formål.

Jeg skal så sige et par ord om, hvem der bør deltage i disse forsvarsforhandlinger, idet jeg selvfølgelig melder CD ind i kredsen med det samme. Jeg er enig med forsvarsministeren i, at det nok er udsigtsløst at invitere SF, men nu hørte vi jo også hr. Pelle Voigt selv sige, at han ikke ønskede nogen forsvarsordning for de næste tre år, og så har han jo dermed udelukket sig selv.

Jeg kan ikke dy mig for i denne sammenhæng at give en anden god grund til ikke at bruge tid og kræfter på en sådan eventuel invitation ved at citere, hvad hr. Gert Petersen sagde under tredjebehandlingen af finansloven i december 1986, sp. 4694:

[Arne Melchior]

»SF's ... ændringsforslag vedrørende forsvaret har principiel karakter og udspringer af den opfattelse, ... at Danmark ikke lader sig forsvare militært, hvis det skulle komme til en storkrig i Europa – en storkrig, som uundgåeligt bliver en atomkrig.«

Der er ikke nogen, der har fået brev på, at en storkrig uundgåeligt bliver til en atomkrig. Desværre kan der myrdes rigeligt med millioner af mennesker i en krig med såkaldt konventionelle våben. Jeg udlagde den dag i hr. Gert Petersens nærværelse og har også senere citeret for ham i hans nærværelse disse ord, som om han havde sagt, at Danmark ikke lader sig forsvare i en europæisk storkrig. Han har ikke benægtet, at det kunne læses ud af hans ord.

Jeg må fastholde, at et sådant parti er der ikke meget grund til at invitere til forhandlinger om et forsvarsforlig. Men derfor kan vi jo være lige gode venner på andre områder.

Derimod vil jeg stærkt anmode forsvarsministeren om at invitere Fremskridtspartiet. Det har ikke så været hidtil. Jeg synes, det er på tide, og jeg forventer, at regeringen vil indbyde også Fremskridtspartiet, der nu igennem en lang årrække har vist sin absolutte vilje til, at Danmark skal have et brugbart, et forsvarligt, et troværdigt forsvar. Vi bør invitere dette parti med til bordet.

For at ingen skal være i tvivl om, med hvilke intentioner CD møder, vil også jeg fremsætte et forslag om motiveret dagsorden, og det lyder således:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget udtaler, at Danmark nødvendigvis må opfylde sine forpligtelser inden for NATO-pagten, også selv om dette medfører øgede omkostninger til forsvaret. Udgangspunktet må være det af to konservative forsvarsministre og af de tidligere firkløverpartier i 1987 i enighed fremlagte mindstekrav om en stigning af forsvarsbudgettet på 800 mio. kr. pr. år over tre år, begyndende med 400 mio. kr. i det første år.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 15).

Dette er altså det udgangspunkt, vi møder med. Det er ganske givet, at der netop skal forhandles. Vi vil med åben pande kæmpe i den retning, og så kender vi i øvrigt de demokrati-

ske spilleregler. Jeg mener, at vort parti ved afstemningen om dagsordenen i forrige uge efter den udenrigspolitiske debat klart viste sit pragmatiske sindelag ved at gøre det så nemt som muligt for regeringen, for udenrigsministeren, for forsvarsministeren at repræsentere Danmark værdigt i udlandet. Dette er også en side af sagen, vi tager i betragtning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal udtrykke lidt undren over, at hr. Arne Melchior ikke er enig i det, hr. Gert Petersen har sagt, og at han anvender det som en art politisk argument, af følgende grunde:

Jeg forstår, at hr. Arne Melchior mener, at Danmark kan forsvares militært under en europæisk storkrig. Jeg forstår også, at hr. Arne Melchior og Centrum-Demokraterne er af den opfattelse, at NATO, som vi er medlem af, ikke kan forsvare sig i en sådan europæisk storkrig uden anvendelse af atomvåben, fordi vi er Warszawapagten konventionelt underlegen. Det er i hvert fald den officielle holdning, som man møder den i NATO og hos NATO's øverstkommanderende, og det er, så vidt jeg har forstået indtil nu, også det argument, som hr. Arne Melchior har fremført for førstebrug af atomvåben inden for NATO. Hvis jeg skulle tage fejl på dette område, ville jeg være meget fornøjet.

Jeg synes, at det spørgsmål, der kommer til at stå tilbage, er følgende: Når det brager løs og konventionelle våben ødelægger atomreaktorer og kemiske fabrikker, når kemiske våben vælter ned over os og det naturligtvis så udvikler sig til en atomkrig, sådan som det er forudset i NATO's scenarier, er hr. Arne Melchior da ikke enig i, at spørgsmålet om et forsvar i Danmark er fuldstændig meningsløst? Er det ikke noget andet, vi satser på? Er det ikke kriseforebyggelse? Er det ikke mere begrænsede militære ting end en europæisk storkrig, vi satser på, når vi taler dansk forsvarspolitik?

(Kort bemærkning).

Connie Hedegaard (KF):

Jeg har blot fået konstateret, at vi i dag trods lange, lange taler fra hr. Arne Melchior fortsat intet bud har fået fra CD på, hvad det konkret er, de savner i regeringens udspil. Vi har ikke fået noget som helst konkret, som jeg har hørt debatten, men vi har fået at vide nu, at hr. Arne Melchior og CD er tilbage til situationen før den 15. juni 1988, før hr. Duetofts meget præcise konstatering af den politiske situation, som den så ud efter valget den 10. maj 1988. Det skal jeg så blot erkende.

Jeg synes stadig væk, at det er værd at minde om, at CD stod bag den daværende statsministers forhandlingsudspil af 30. maj 1988, hvor man erkendte, at en nulløsning var en realitet efter folketingsvalget. Nu kommer man med en markeringsdagsorden, der, som jeg læser den, kun markerer, at hr. Arne Melchior er trådt endnu længere tilbage og ikke accepterer de politiske vilkår. Det synes jeg er beklageligt, også efter den debat, vi har fået i dag, hvor vi netop skulle prøve at tale os lidt til rette med hinanden i en fælles erkendelse af, hvad der er vores interesse som forsvarspositive partier. Jeg synes, det er en beklagelig afslutning på debatten, og jeg skal meddele, at Det Konservative Folkeparti ikke kan støtte CD's dagsorden, og jeg skal også på Venstres vegne sige det samme. Da jeg alligevel er her, skal jeg sige, at vi selvfølgelig kan støtte Socialdemokratiets dagsorden. Vi synes egentlig, at den er ret overflødig, ligesom vi også synes, at forespørgslen er overflødig, men på den anden side er der ikke noget i den, vi kan være uenig i, så den støtter vi. Vi afviser naturligvis SF's.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Må jeg til hr. Pelle Voigt sige, at jeg naturligvis lægger til grund, at Danmark kan forsvares. Nu er forswarets hensigt først og fremmest at hindre et angreb, og løser et forsvar og en alliance den opgave, er det kun det, vi alle ønsker. Men det er klart, at jeg lægger til grund, at vi i samarbejde med vore allierede, når forstærkningsaftaler og andre aftaler, fælleskommandoer osv. fungerer, fordi vi er brugbare, egnede og troværdige allierede, selvfølgelig kan forsvares, også uden anvendelse af atomvåben. Jeg vil

her erindre om, hvad Helmut Schmidt sagde som forbundskansler i Tyskland, at naturligvis skal den ene side ikke give afkald på en våbenart, som den anden side allerede har og ikke ønsker at afbygge. Der er jo en afbygningsproces i gang, lad os håbe på den.

Må jeg sige til fru Connie Hedegaard, at meget kan jeg blive bebrejdet, og jeg er i dag blevet bebrejdet for at være en plattenslager, hvad jeg synes rammer som en boomerang den, der udtaler sådanne ord, men det er da muligt, at de ikke var så hårdt ment, som de blev sagt. At jeg skal bebrejdes mange og lange taler, vil jeg ærlig talt ikke finde mig i, for jeg har ikke holdt flere og ikke længere taler, end fru Connie Hedegaard har gjort, og jeg har ikke overskredet taletiden, så jeg ønsker ikke at høre på sådan noget, selv om jeg måske gør det nu.

Jeg har svaret fru Connie Hedegaard på hendes konkrete spørgsmål og henvist til vores ændringsforslag, som der står kroner og øre på og anvendelsesområder på i ændringsforslagene til finansloven.

Må jeg så om dagsordenerne med det samme, hr. formand, sige, at vi vil undlade at stemme til hr. Hans Hækkerups dagsorden. Vi kan selvfølgelig ikke være imod, at der er forhandlinger, og jeg glæder mig over, at der kommer forhandlinger i gang. Jeg har meddelt, at hvis CD bliver indbudt, hvad jeg forventer, vil vi deltage i disse forhandlinger, men vi synes alligevel, at det er rimeligt, at det skal være kendt for forsvarsministeren og de øvrige partier og vel også for offentligheden, det skammer jeg mig ikke spor over, at vort udgangspunkt er noget, som vi for et halvt år siden var fælles om.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Nu er jeg af hr. Arne Melchior bragt i den lidt sære situation, at jeg skal diskutere med ham, hvad han og hr. Gert Petersen er enige og uenige om, en situation, jeg bestemt ikke har valgt, og det vil jeg også gerne sige til formanden til orientering.

Men jeg forstår det sådan, at hr. Arne Melchior mener, at Danmark kan forsvares i en international storkrig, i en europæisk storkrig. Det er hr. Arne Melchiors opfattelse, og dér er vi uenige. Dér tror jeg også man er uenig med hr. Gert Petersen. Hvorfor? Fordi det er vores opfattelse, ligesom det er den tidligere øverst-

[Pelle Voigt]

kommanderende for NATO-styrkernes opfattelse, den nuværende NATO-kommanderendes opfattelse, at en europæisk storkrig nødvendigvis meget hurtigt må udvikle sig til en atomkrig.

Hvis hr. Arne Melchior mener, at vi kan forsvare os imod en atomkrig, vil jeg meget gerne høre nogle argumenter for det. Det er mange år siden, jeg har hørt sådanne argumenter ført frem, men det kan jo være, at de stadig væk findes.

Hvis hr. Arne Melchior vil diskutere med hr. Gert Petersen og general Gorwin om, hvorvidt og hvornår en europæisk storkrig udvikler sig til en atomkrig, synes jeg, han skal finde et andet sted at gøre det.

Kofod-Svendsen (KRF):

Vi synes fra Kristeligt Folkepartis side, at vi har haft en god debat i dag. Jeg synes, det tegner godt for de forhandlinger, som skal i gang om et forsvarsforlig for årene 1989, 1990 og 1991. Men jeg har også bemærket, at det – nu på det sidste – nye makkerpar, hr. Hans Hækkerup og fru Annette Just, gik smukt sammen, og det var da en interessant iagttagelse.

Så kan man stille det mere filosofiske spørgsmål, hvorvidt den dagsorden, som hr. Hans Hækkerup har stillet, er nødvendig. Jeg er helt enig i indholdet, men jeg er faktisk også overbevist om, at hvis den dagsorden ikke var blevet stillet, ville den forsvarsminister, vi har, tage initiativ til at påbegynde forhandling om et forsvarsforlig for årene 1989, 1990, 1991. Så hvad enten vi fik dagsordenen eller ej, tror jeg, resultatet ville blive præcis det samme, men eftersom vi er hundrede procent enige i det, der står i den, vil vi da med glæde stemme for den, og så ville vi heller ikke stemme for de andre dagsordener, det er klart. Når vi går ind for denne dagsorden, så er det ikke de andre, vi går ind for, men vi er jo enige i SF's.

Hvad CD's dagsorden angår, er vi da enige i, at vi skal styrke forsvaret, men det, der er lagt op til her, tror vi, der er noget løfterigt i, så det er det rigtige, at vi går i gang med forhandlinger, det er det, vi gerne vil stemme for og støtte. Stadig væk er vi i og for sig lidt tøvende over for, hvorfor vi skulle have denne dagsorden, men vi stemmer med glæde for indholdet, som alligevel ville være trådt i kraft uden dagsorden.

Hans Hækkerup (S):

For god ordens skyld skal jeg blot meddele, at vi vil stemme imod de af CD og SF stillede dagsordener, hvis de skulle komme til afstemning. Vi har i halvandet år forhandlet for at få et forsvarsforlig. Det har hele tiden for os været en klar forudsætning, at der skulle være tale om en ren nulløsning – det har vi ikke skiftet mening om – en nulløsning med dyrtidsregulering, og det står vi klippefast på, og det vil vi ikke fravige hverken i opadgående eller nedadgående retning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Som tidligere meddelt skal jeg udsætte afstemningen om dagsordensforslagene til mødet i morgen, torsdag den 24. november 1988.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af lovforslag nr. L 66:

Forslag til møntlov.

Af industriministeren (Nils Wilhjelm).
(Fremsat 26/10 88).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Erling Olsen (S):

Det er vemodigt, men nok formålstjenligt at tage afsked med 5- og 10-ørerne, og da lovforslaget i øvrigt også er formålstjenligt, kan Socialdemokratiet støtte det.

Kai Dige Bach (KF):

Jeg synes, det var en lidt for pauver afsked med noget, som vi har haft i så mange år. Endelig er der et lovforslag, der kun drejer sig om småpenge, og så går vi så hurtigt hen over det. Men det er alligevel, mener jeg, et forslag med betydelig politisk sprængstof. Det går ud på at afskaffe 5-øren og 10-øren, og hvordan skal vi overhovedet fremover få gode politikere, når det bliver umuligt at holde jomfrutaler her i Tinget?

Det er også med i lovforslaget at indføre en ny 50-øre og afrunde ørebeløb til betaling i dansk mønt, og så vidt jeg kan se, er anlednin-